

Bölöni Domokos

Szélrózsa kankalin (II.)

Mondatok az életemről

A cigányokkal más volt a helyzet. Eleinte csak magyar cigányaink voltak. A Bükk erdő alatti kunyhókban, házacskákban éltek. Négy-öt család volt összesen, közülük kivált a falu kovácsa, Dregics Pál „közlegény”, ahogy alkonyat tájban, ha már bezárt a bolt, hazafelé tartva, az utcát mérve, harsányan nótázva, időnkint megállva „jelentést” tett a villanypóznának.

Egy másik, Márton, már veszélyesebb volt. Ez ugyanis a tyúkokra szakosította magát, bezárták, többször is, és úgy látszik, nagyon kitanulta a mesterséget. Éppen ezért később már nem idehaza működött. Szélhámoskodással csalt pénzt a hiszékenyektől. A harmadik család zenész volt. Velük sosem volt baj, hanem 1990 után történt valami csúnya. A Janika névre hallgató munkás cigány férfiú összekomáskodott magyar munkatársával, együtt mulattak. Győzött az alkohol, többször öltre mentek, lánccal verte a komáját, Gézát. Az behülyült.

Ekkor hördült fel a falu. Nemcsak a magyarok. Rámentek, felégették a házát, elűzték pereputtyostól.

*

Halottak napjára nyolc személyes kocsit béreltem. Örülök, mert gyarapodik a családom, és mind itt élnek körülöttem. El is szégyellem ezt a gondolatot, egy kicsit olyan... bulibasás. De családi ünnepeken apósoméknál is az udvarra tesszük az asztalokat, oda terítenek. Nekik is három gyermeket adott az Isten, én sem adtam alább. A családszeretetet apósomtól és anyósomtól tanultam. Életük egyetlen, megszakítatlan munkafolyamat. Olyannak ismertem meg őket, hogy folyton dolgoznak, és akkor hagyják csak abba, mikor kiveszi kezükből a szerszámot, a villát, a kapát, a metszőollót, a kaszát az a mester, aki ebben a műfajban a legnagyobb.

FiataleMBER a vezető, maxitaxis Marosvásárhelyen. Nem tudja, milyen az út, de mikor látja, mennyi a gödör, olyan óvatosan vezeti új Mercedesét, hogy Péter, a másfél éves unokánk rögtön belealszik.

Amúgy egy órányi járásra van a falum Vásárhelytől. Ha nagyon rászánám magam, naponta mehetnék gazdálkodni. Mint ahogyan sokan meg is teszik, leginkább hétvégeken.

Nézem lepusztult házunkat, a romlást, melynek oka magam is vagyok, ha nem teljes egészében éppen egyedül én.

Valahányszor rávettem magam a hazamenetelre, anyám mindig előhozakodott, hogy né, a kerítést meg kéne csinálni, a tetőről megint leesett egy cserép, sőt többi. A válaszom előbb szelíd, kitérő volt, aztán egyre ingerültebb. „Adja el már valakinek, anyám!”

Mindig azzal háritotta el, hogy nem adják meg az árát. Nincsen már ára annak.

„Adja oda, ahogy veszik!”

„Dehát kinek adjam oda, fiam?”

Ezzel az ártatlanul feltett, valójában rendkívül ravasz szónoki kérdéssel mindig kihozott a sodromból. Engem a pusztulás látványa valami fekete dühvel töltött el. Egy-egy ilyen látogatásomat követően napokig kedélybeteg voltam, gyakran menekültem az alkohol mámorába.

Anyám a teleket valahogy kihúzta nálunk, Korondon. 1973-tól tizenhét esztendeig éltünk ott, „jövevényekként”. Szegény pedagógusok a gazdag fazekasfaluban. 1990-től, amikor az újsághoz kerültem s lakáshoz jutottunk, már Marosvásárhelyen töltötte a teleket anyám. De amint a tavaszi levegő üde illata megült az orrában, nem lehetett bírni velem, keresve kereste az ürügyet, akár a duzzogásra, haragra, veszekedésre is, csakhogy hazamehessen.

Egy alkalommal meg is szökött tőlünk.

1996 októberében még azt üzent, csak ezt-azt kell még elvégeznie a ház körül, aztán bejön magától. (Azért üzent így, nehogy érte menjek, kocsival.) Aztán telefonáltak, menjünk gyorsan, mert a földön találták, bizonyára több órája hevert ott bénultan.

Nagyanyám is szélütés következtében halt meg, de ő elhúzta még pár évig.

Anyám 1996 karácsonyán elment.

Körülálljuk a sírt, a fiam, a menyem, az unokám. Feleségem mellett nagyobbik lányunk, mellette a vejünk. Kisebbik lányunk fényképez.

Elszorul a torkom, mégsem sírok. Hazafelé önfeledten mesélek nekik a gyermekkoromról, erről a tájról, erről a mesefaluról. Nem akarom észrevenni, hogy unják már.

Hiszen ez nekik olyan szokványos, hegy: hegy, domb: domb, erdő: erdő, temető: temető.

Hihetetlenül összezsugorodik a táj. Végül egyetlen kis pontként raktározódik el valahol az emlékezet homályosabb polcainak valamelyikén.

*

Most ismét tavasz van. Olyan, mint az élet, amelyet érdemlünk: hideg, havas, szeles. Március 15-én feleségem falujában, Küküllőabosfalván ünneplünk. Obeliszket emeltek a plébánia tágas udvarára, annak emlékére, hogy vagyunk. A közvetlen ürügy ugyan nem ez, hanem hogy Bem tábornok 1849 telén, a

vámosgálfalvi csata előtti éjszakát ebben az épületben töltötte. A ki nem mondott cél az, hogy ennek a vidéknek is legyen egy olyan emléke, amely köré, mint pásztortűzhöz a mesére kíváncsi népség, egybegyülekezzék a környék magyarsága. „Gyűlj ide, népem!”, jutnak eszembe Dsida Jenő gerincborzongató sorai.

Hát epévé változzék bennem a vér, ha valaha is megtagadlak, ó én Jeruzsálemem.

De meg kell végre szólítanunk a románokat is, beszélni nekik, velük, a nyelvükön arról, ami évszázadok alatt itt, a földeken történt. Az aszfaltút mentén csaknem végig vegyes lakosú települések húzódnak. Mikefalva, Vámosgálfalva, Bogács községekben magyar polgármestereket választottak. A 22-es kormányrendeletnek megfelelően a települések bejáratainál kétnyelvű falutáblákat helyeztek el. Mikefalván, Abosfalván, Vámosgálfalván ezeket az útügy emberei lefestették. Már mint a magyar feliratokat, feketével. Olyan fekete festék ez, amelyet nem forgalmaznak a kereskedelemben.

Nem lehet lemosni, nem oldódik.

A mikefalvi polgármester és a tanácsosok kitalálják a megoldást: a fekete alpra immár fehérrel festik rá a magyar falunevet.

A szélsőséges román pártok polgármestereink lemondatását, megfenyítését követelik.

Egy ideig mégis a kétnyelvű helységnévtáblákon fent feketén marad a román elnevezés, alul pedig fehérén a magyar.

Aztán az „útügy” újabb pénzforrásokra bukkan. Mert amikor ezeket a sorokat írom, 1998. március 26-án, az említett falvak kétnyelvű helységnévtáblái ELÉ vadonatúj, EGYNYELVŰ táblákat helyeztek el a cinóberszínű mellényes alkalmazottak.

Feleim, ez nem a mi falvaink románságának a műve.

Közben Marosvásárhelyen, a Vatra Românească évfordulós ünnepének végén, egyik atyafi fényes nappal létrát támaszt a Polgármesteri Hivatal bejáratához, felmászik rá, és lemácsolja a magyar nyelvű táblát.

Petőfivel vigasztalom magam, aki azt mondta, hogy ő azért (mert nem választották meg képviselőnek) nem a népet kárhoztatja, hanem ámitóit, félrevezetőit. „*A nép előttem szent, s annál is inkább szent, mert gyöngé, mint az asszony s mint a gyermek.*”

A „testvérlap” minden márciusban negyvenezer román meggyilkolásával vádolja a világszabadság lánglelkű költőjét.

Csokonainak adok igazat, hogy ti. „*Ahol a szív feslett, a fő meg agyatlan, / Ott az emberi sors megsírathatatlan.*”

De rögtön idemosolyog a maga kiismerhetetlen, havasi rét lila hangulatát idéző mosolyával az immár százesztendőös Tamási Áron, mégpedig azzal, hogy „*Az ember szíve mélyén örökké odavaló, ahol született.*”

Rá kell döbennem, hogy nekem sosem sikerül elvonatkoztatni attól a nyomorúságos helytől, ahol a világra nyögött az anyám. És nem gyűlölhetem a ro-

mánokat még akkor sem, ha heródeseik lemészároltatnák az unokáimat, már csak azért sem, mert a köldökzsinóromat elvágó bába, Mária néni: román asszony volt.

*

Erdély azoké a népeké volt, akik ezt a földet, ezt a sorsot és ezt a lelket vállalták, és azoké lesz a jövőben, akik azt a jövőben vállalni fogják, jósolta a *Kiáltó Szó*-ban Kós Károly.

Erdély azoké is lesz s marad, akik nyomorúságát is vállalják, talán.
Hát nem adom el a földet, urak.

*

„Ilona, nem adod el a csűrt?” Hallom, amint bekiabálnak a kapun. „Ilona, nem adod el a Hosszúlábat? A Határvéget? A Hideget?” „Nem adom el, Juon, még nem jött el az ideje. Nem adom el, Nélu, még nincs meg az ára.”

Ezeket már a kerítésen túlról mondja az én be nem teljesedett életű, boldogságra képtelen Édesanyám.

Aki sosem ment többé férjhez, életét örökös félelmek között, bizonytalanságban és gyanakvás közepette, sanyarúságban, fázásban, éhezésben, fájdalommal szaggatva zárta abba a házba, melynek portáját hétszámra el nem hagyta, melynek kertjét ellepte a maga ültette növények dzsungelje, melynek udvarát muzsikálva nőtte be a fű.

De a kert tele volt zöldséggel és veteménnyel, az udvar pedig gyümölcscsel.

Nagy példányszámú bukaresti napilap első oldalán hirdeti öles betűkkel: „A román föld minden hektárja 3000 dollárt ér!”

*

Orromban érzem a csípős szagot, az erjedő porta halálillatát. Aztán intek az unokaöcsémnek. — Gyere pajtás, vedd át, hozd be számtalan gyermeked, mert az enyéimnek nem kell, lakjátok be ti, műveljétek, épüljétek rajta, szaporodjatok és gyarapodjatok.

Nektek adom.

Cserébe időnkint nézzetek ki az öregekhez, egymás mellett nyugosznak, nagyanyám, nagyapám, első, hét éves korában elhalt lányuk, Juliska és a húga, édesanyám.

Vigyázzátok a sírokat, ők még a régiben, a falu harmadik nyugvóhelyén vannak.

Nehogy feltúrják emléküket a disznók.

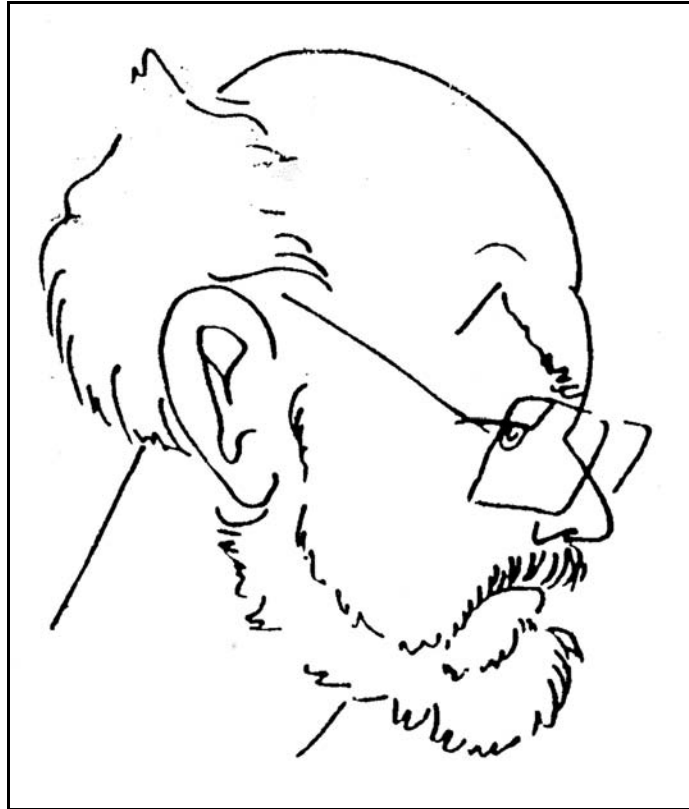
Vagy valakik átfessék a temetőt is.

4. MIT ESZIK AZ ERDÉLYI ÍRÓ?

Első reakcióm a szerkesztő kérdésére: mit eszik a magyar író?, ez volt: hülyeség. A magyar író ne egyék. A magyar író egyébként sem eszik, a magyar író attól az, hogy magyar és ír. Ha a magyar író eszik, akkor nyilván magyar evő, s az egészen más.

Persze megint más lett volna, ha azt kérdezik: mit iszik a magyar író. Mert erre aztán jöhetett volna a sok meredek sztori, hiszen a magyar író nyilván attól is író és magyar, hogy iszik. Magyar ivó. Ez már „dá” lett volna. Ha egyszer létrejön a Székely Helikon, hát nem tudom máshol elképzelni annak Marosvécsét, mint az udvarhelyszéki Ivóban. Ahol a pisztrángok ívnak, ott a magyar írók isznak. És viszontag.

BÖLÖNI DOMOKOS (Gyárfás Miklós rajza — 1999)

Persze ezek amolyan elhajlások a téma elől. Nem szívesen írok arról, hogy né-tán magyar író volnék. Magyar, az még hagyján. De író. Mindegy, nem harag-szom érte.

Nem szívesen írok arról, hogy milyen gyatra az ételkultúránk. Az étkezési kultúránk. Stb. Ma is zavarba jövök, ha különleges kanalakat-villákat raknak a tá-nyérom mellé olykor, tízévenként valami úri helyen, melyre magam sem tu-dom, hogyan jutottam el. Ahonnan jövök, ott sokáig a fakanál (fakalány) volt a

---

---

király, a férfiak bicskával ettek, és ha volt a háznál szalonna, hagyma, kenyér, hát akkor már dolgozni is lehetett. A vizet ingyen adták a határban mindenütt rendben tartott források: a csorgók. Határrészekre emlékszem ma is, amikor már nincs ilyen határrészünk, hiába kerülnek vissza a földek, ilyenekre: Csorgó kútja, Csengő pataka; akik az elhaltak, kivénhedtek után örökölték, nem tudják belelátni azt a múltat a gondot okozó (mert adóval járó, csak költségeket gerjesztő) szántóba, szőlősbe, rétbe, gyümölcsösbe, amely nekem a gyermekkorom különleges világa, olyan álmoké, melyekre néha ma is jólesik emlékezni, de gyermekeim előtt ritkán emlegetem, nehogy nevetségessé váljak. Hiszen együgyűség ugye az, hogy az Ördögágya felé bandukolva a kellemesen hűvös reggeli porban meztélláb poroszkálva arról fantáziáltam, milyen könnyen meg lehetne oldani itt a közlekedés dolgát, ha az én otthoni kiskocsimnak (karucámnak) a kerekeit nagyobbakra cserélnők, motort szerelnék bele, és persze kis utánfutóval, kétkerekű taligával hordanám a trágját a földjeinkre... Akkor még nem is hallottam kistraktorról, nálunk a faluba csak a vaskerekű traktor járt be néha, aratás idején, aratás után, elcsepelni előbb az árpát, aztán a búzát, akkor elvitték a cséplőgépet, és csak később jelent meg ismét a traktor, amikorra beérett a lóhere, és húzta maga után a kis morzsálót, amely aztán kicsépelte a magnak valót... Ha autó jött a faluba, pillanatok alatt összecsődültünk és szaladtunk utána; aki elérte és felkapaszkodhatott rá, az lett a nap hőse. Egyszer a Nagyhíd mellett becsúszott a patakba egy teherkocsi. Mert meg akart fordulni, s miközben curukkolva manőverezett, Kicsi Jóska önkéntes forgalmárként tartósan azzal etette az idegen sofőrt, hogy „Inkonpikk, inkonpikk!”, ami románul azt jelenti: „Még egy kicsit, még egy kicsit!” —, majd pedig, mikor a dühös sofőr a kurblivassal felszerelve bőszen kimászott és utánunk eredt, hogy móresre tanítson, tízen tízfelé rebbentünk, s a közeli gyümölcsösből, a Toncsi kertjéből, mint kakukkszó buggyant elő madárhangunk: „Inkonpikk! Inkonpikk!”

Kicsi Jóskát nem is hívtuk többé más néven, a régiek ma is felemlégetik az inkonpikket.

A tej és a szalonna tartott bennünket. Tehenet mindig érdemes volt tartani, mert egyrészt az „helyettesítette” a mezőgazdasági erőgépeket: szántást, vetést, kapálógépes művelést, trágya-, termény- és takarmányszállítást, minden fontosabb munkát az ígásállatokkal végeztünk. Ökörre nem tellett, bár egy időben, mikor még nem voltam meg, azt is tartottunk. Emlékszem, mekkora gyász szakadt ránk, mikor az előhasú tinónak, Virágnak borjazás közben elszakadtak a méhkötelei, és le kellett vágni.

Akkora siratózás volt, mint haláleset idején. A régi rendtartó falu ilyenkor összefogott: ki-ki tehetsége szerint elvitt a húsból néhány kilót, hogy csökkentse a gazda kárát. Ez volt a korabeli biztosítási „rendszer”. Csírájában megmaradt ma is, a rokonságra korlátozódva; apósoméék is jártak így, a tinó nem tudott lábra állni, és hiába jártak végig kundot-bándot, semmiféle mészárszék, vágóhíd nem adta meg az árát, úgyhogy ezt is le kellett vágni; és a rokonok hordták szét a hús

---

---

legnagyobb részét. Persze így is akkora kárral maradtak, hogy bánatában apósom a borját is levágatta.

Borjúhúst csak egészen ritka alkalmakkor ettünk. Jó gazda engedhette meg magának csak, hogy a lakodalom másnapján reggelire borjútokányt készíttessen a szokásos töltött káposzta helyett vagy mellett...

A tarisznyát én már ritkán akasztottam a kapa nyelére, s emeltem onnan a vállamra. Sokáig illesztettem egyébként a szerszámokat magamhoz: nem mindegy az, hogyan mész a határra, milyen a járásod, s az sem, hogyan érkezel este haza. Reggel is volt, aki megnézzon, ha már serkent a bajszod, s este ugyanvalóst. Nagy bajom lett a szerszám tartásából is. Csak úgy tudtam rendesen fogni a kapát, villát, gereblyét, ha a bal kezemet tettem előre, s a szerszámok is valahogy idomultak az emberhez: nagyapám szerszámjai csak őneki engedelmeskedtek, nekem valami más nyelet kellett megszelídítenem. Legényember magasra tartja a villát, kapát-kaszát, „hegyesen megy”, hogy lássék rajta: nem fél a munkától. Este pedig: hogy nem fáradt el.

A tarisznyába kenyér vagy puliszka mellé nem sok minden került. Egy kis „melléaló” elnevezés már rangot jelzett. De hát, ha volt, jó; ha nem, úgy is. Melléalónak csaknem mindig szalonna került, hagymával, ritkábban retekkel, paradicsommal, uborkával, paprikával. A paradicsom s a paprika viszonylag később érik be nálunk, a Küküllők vízmellékén, de emlékszem, aratásra azért már termelt a veteményesben férfőkölnyi nagy, piros házi paradicsom, ezt különösen szereti a falusi ember, gyakran csak úgy, kenyér s szalonna nélkül, mintha almát csemegézne. Ezt az ízet nem tudta kitörölni az idő, ma is érzem.

Kisgazdák lévén, mindenből tartottunk keveset. Volt majorság az udvaron, disznó az ólban, juh az akolban, melyet nálunk a magyarok román mintára buzsdikának mondtak; ez a csűrhez ragasztott, fallal ellátott tartozék, lefödés volt, kis ajtóval, benne elfért az a tíz-tizenöt juh, melyeket nyáron a legelőn tartott a major — a bács, hiszen ennek az ágnak a szókincsét ismét csak a románból kölcsönöztük —, de télire „behajtották”, és jobbára a kukoricakóré silányabb részével tartottuk őket, tavaszi bárányzás idejéig, amikor aztán már egy-egy kupa reszelt takarmányrépával dúsított korpa is kijárt az anyajuhnak, cuclistej a báránykának. (Ezt a „buzsdika” szót később meglepődve fedeztem fel a jászvásári Ion Creangă meseíró lakásának a nevében — Bojdeuca din Țicău —, az ő cikói házikója ilyen szegényes valami lehetett...)

A bácshoz menni, hogy maréknyi túró vagy sajt is kerüljön a tarisznyába, mindig nagy reveláció és egyúttal szorongással várt esemény volt. Mert a juhászat más, jobbára ismeretlen világ volt számomra. Nem úgy sok más társamnak, akik kirajzás előtt már jártak juhaikkal a felhagyott földekre legeltetni, vagy késő ősszel, behajtás után is ott kóricáltak a réteken, ahol jó nagy tüzeket lehetett rakni, a pityókaföldekről összekaristol (pagyirkált) „matériából” sültkrumplis lakomát csapni, szivarozgatni, s egymás kutyáit összehergelni. Ott ettem először s talán utoljára egyszer magam is édeskés-kesernyés

---

„csókapityókát”. Az articsókát vagy csicsókát vagy édesburgonyát illetik ott e névvel.

Az esztenához rendszerint a határból léptünk át valamelyik domboldal hóna alá, ahová éppen vitték a kosarat, határrész is őrzi a kosaraztatás nevét: Juhkosár, akik emlékeznek rá, Jokosárnak mondják, a juhoknak pedig: jahak. Falumban az a-zó Maros, azaz „marasmenti” nyelvjárást beszélnek. Lapas a nyelvünk...

Az eszténa körül mindig lézengett egy-két lusta kutya, ezek aztán úgy megijesztettek, hogy már csak ezért sem tudom elfelejteni a sajtért-ordáért való caplatást a szűrős ösvényeken. Különösen az orda volt finom, meg néha a zsendice is, ha ott találtuk a bácsnét, és anyámnak vagy nagyapámnak megfelelt a tisztasága. Mert bizony néha igaza volt a vámosgálfalvi bolond Miklósnak, akinek a juhászat és a juhászok meg a cséplőgépek töltötték ki fantáziavilágát, mikor azt hangoztatta, hogy a bácsné a pendellőjén (pendelyén) át szűri a tejet...

Fojtós volt az orda nagyon, de még az ordáspalacsinta is, viszont egy kis jó, tejföllel szelídített szilvaízzel megkenve már fölséges falatnak bizonyult.

Kenyér, puliszka, tej, szalonna, levesek. Cséplésekre emlékezem, amikor udvarunkra húztuk tehenekkel a gépet, mert a traktor nem fért volna el, azaz nem tudott volna visszafordulni a szűk udvaron, a csűrben volt felrakva a búzánk, s hátul az udvar bütüjében még két asztag. A cséplés hangulatát semmivel sem lehet összehasonlítani. A rokonok, szomszédok segítettek egymást, persze csak ha nem voltak haragban. Mert mindig volt valaki haragosunk is. Egyszer még keresztapámékkal is összementünk, mert lázas voltam, anyám elkérte a lázmérőt, én egy óvatlan pillanatban a tűzbe tartottam, hogy hadd lám, felfut-e nagyon benne az a fényes izé. Hát felfutott, megpatlant; gyorsan tokjába dugtam, s be a paplan alá. Anyám mit sem sejtve vitte haza, s amikor később kiderült, hogy elrepedt, s keresztanyám szólt, ő képéből kikelve kiabálta, hogy hiszen épségben adta vissza... Én pedig gyáván hallgattam, nem is mertem megmondani soha, hogy miattam tartották a haragot annyi éven át. Lázmérője ugyanis nem volt mindenkinek, s így erősen nagy becsben tartották.

A szomszédok azért is jöttek segíteni, mert érdekelve voltak a dologban. Akinél már járt a cséplő, azért, hogy a kölcsönt visszaadja, a másik pedig azért, hogy gyorsabban végezve, hamarabb jusson az udvarába, lehetőleg sötétedés előtt, a masina. Ahogy kivitték a gépet — milyen nagynak is láttuk, istenem! —, minden asztal kikerült a házból, s mint valami udvari lagziban, ülték körül, a menü rendszerint valamilyen zöldségleves, többnyire zöldpaszulyleves volt, melyhez bőven lehetett zölhagymát vagy vereshagymát hersegtetni. Második fogás: csirkepaprikás, uborkasalátával. Volt olyan esztendő, hogy amikor búzát hordani jártunk — ennek is megvolt a romantikája, mert lefelé menet, ha szérűre kellett szállítani a gabonát, egymáshoz kapcsoltunk legalább öt szekeret, s ekként vonatozva,

---

---

tutulva tartottuk magunkat a világ első kalauzainak, mozdonyvezetőinek. Nem véletlen, hogy magam is mozdonyvezető szerettem volna lenni, mint sok falusi cimborám, hiszen nálunk nem volt vonat, csak kendermosáskor láttunk, egy napon kétszer... Olyan év is jött, hogy búzahordásra már tejes lett a kukorica, s nem volt felségesebb annál, amint nagy cső főtt kukoricával, akkorával, hogy tört le a kezünk tőle, kapaszkodjunk a csatlásra, s szavunkra induljon a Csokros és a Bimbó a „szerelvénnyel”...

Tamás Menyhért íróval Farkaslakán (1992. szeptember 20.)

Étkezési szokásaink tehát évszakokhoz, munkákhoz, ünnepekhez, s persze az éppen „soros” gyümölcs- és zöldségfélék éréséhez kapcsolódtak. Kertünkben termelt egészen korán érő alma, kétféle is: apróedes és nagyédes. Az apróedes rendszerint megférgesedett, szaporátlanabb is volt. De a nagyédes! Arra reajártak a csórók, őrizni is kellett, mint később a császárkörtét vagy a pirosbélút, a pergament vagy a nagyanyám bátyjáról Méder-körtének nevezett, amelyet Bácsi valamilyen félvad fáról oltott, és íze rendkívül furcsa volt. A szilvafáknak is megvolt a maguk egyénisége. Valahányszor hétvégén hazaszabadultam — olyankor már megkezdődött az iskola, a szilva javát leszedtük, de a fák tetején mindig hagytunk enni valót —, nagy portyám nem a falu két utcája, a Nagy- és a Kis-utca volt a két közzel, hanem a kertünk, nyáron a veteményes is, mert ott egres is, piros ribizli is, málna is termelt, a gyümölcsösben pedig fától fáig járva kóstolgattam végig mindeniknek a szilváját-körtéjét, s csendben elbeszélgettem velük. Aztán megtöltöttem kebelemet szilvával, szőlővel, mert az is termelt a csűr végében, felfuttatva a kupásokig, és macskaügyességgel kúsztam fel az öreg diófára, őrhelyemről beláthattam a falu legfontosabb részét, a Bonyha felőli kanyart,

---

---

melyen percek alatt már el is tűntek a járókelők és járművek Jövedics és Medgyes irányába, s tudhattam mindenkiről, hol van, hová igyekszik, mert az emberek itt jártak el a mezőre, s jónapot helyett inkább kérdéssel köszöntötték egymást, „Na hová, hová?”, „Hát apasszátok, apasszátok?” A diófán kenyerem is volt, szilva, szőlő, zsenge dióbél, s lágy kenyér. Mesés világ, így mostantól nézve valószínűtlen. Álmodozó maradtam sokáig, legénykoromban is játszottam ezt a játékot, mert udvarunk lassan kihalt, kertünk elvadult, s bozótjában, melyet egyre áthatolhatatlanabbá tett az ínség miatt kukoricával bevetett része, nyugodtan meghúzódhattam s merenghettem mindenféléről.

Augusztus vége felé jött el a kenderáztatás, kendermosás ideje. Nagy esemény, előtte elbajmolódtunk a nyövással; ha száraz időben végeztük, bizony feltörte a tenyerünket, de legalább nem okozott gondot a szárítása, a magok kicsapattatása. Áztatásra már jól megérett a paradicsom, s néha új szőlő is volt már. Kenyeret vagy frisset sütöttünk, vagy frisset kölcsönöztünk, hogy majd ha fordul, visszaadjuk. A szekeret még előző napon megraktuk kint a kenderföldön, s lehetőleg farral curukkoltattuk be az udvarra, hogy hajnalban ne okozzon gondot a megfordítása, és mire a nap első sugarai áttörték a ködöt, mi már a Veresfogadónál járva haladtunk a Kis-Küküllő völgye felé.

A folyó rendszerint hideg volt, még a felnőttek is sziszegve rakták a kévétet s közéjük a cölöpöket, bennünket, gyermekeket pedig a parton hagytak, mi vigyáztunk a tehenekre. Azokat a járomhoz kötötték, s kóstot vetettek eléjük, vagy valamelyik fűzfabokorhoz, ott kedvükre legyeződhetnek; néha el is bogárodztak, ha nagyon bántották őket a „nagylegyek” — a böglyök. A dél itt különleges hangsúlyt kapott; mire a vonat fütyült a közeli megállóban, elkészültek az áztatással, a föld meg a fűcsomók nyomtatónak ügyesen fel voltak rakva a kendersávra kétfelől — a felnőttek megmosakodtak, s kint a takaróruhára felkerült a friss kenyér, szalonna, főtt tojás, túró, s a hagyma, paprika, uborka, paradicsom. Vízet nem ittunk olyankor, hanem bort. Nem is mindig igazi bor volt az, mert gyengébb termés esetén nem maradt tiszta borunk, hanem a seprőre cukrot, élesztőt s vizet engedtünk, ebből lett a fickóbor, nálunk: csiger, csüger. Gúnyosan szokták mondani a rossz borosgazda borára: van neki bővönbővön, mert „igen gyakran zörög a kútján a vider” (veder).

Nyáron nagyapáinknak a kaszálóba is vittek csigert víz helyett, mert kevesebbet szomjaztak, ha azt itták.

Két hét múlva jöhettünk mosni a kender, ha időközben a vízre járt falusfelek megtapasztalták, hogy kiázott. A kendermosás szebb s érdekesebb volt, mint az áztatás, mert engedték, hogy mi is csapkodjuk az ősz szakállúra ázott kévétet, s időnként riadozzunk egy-egy arra úszó, fehér hasú döglött hal láttán. De kedvükre „úszkálhattunk” az alig térdig — minékünk: derékig — érő Küküllőben, vízből bőven ittunk is, egymást túllícitálva „fuldokoltunk”, hogy ránk is figyeljenek a nagyok. A legények úgy elfoglalták magukat a lányok füröztetésével, azok meg olyan sikongatást vittek véghez, hogy nem kis bosszú-

---

---

vel, azok meg olyan sikongatást vittek véghez, hogy nem kis bosszúságunkra, emiatt a délutáni négyórás vonat megtekintését bizony elszalasztottuk.

Úszni azóta sem tanultam meg, s már nem is fogok, nem is akarok. Mint ahogyan kocsit vezetni sem, ha már az én „karucám” terve dugába dőlt.

A kendermosás akkor volt igazi, ha a part mentén sárgálló dinnyéből a csősztől vásárolhattunk, s „nyomtatéknak” ezt kaptuk az uzsonna után. Hiszen a mosást inkább déltájban kezdtük, mert több ideig kellett a vízben maradni, s késő délutánra lett igazán élvezhető. Néha kosárral halászó cigányokhoz csapódtunk, s végigcserkészünk a fűzfák gyökerénél lappangó gübőket, ki is kaptam a tekergésért.

A kenderkévéket kis kalangyákba raktuk, s amikor végre leszivárgott róluk a víz, megraktuk a szekeret.

Különösen szép, az elmúlás hangulatát idéző volt odahaza a kenderszárítás és később a törés, tilolás, héhelés. Megfehéredett az udvar, a kert, még a kerítés is. Hegyes kalangyák töltöttek be ott is minden zugot. Aranyló körtét, szilvát kóstolgatni az illatozó angyalszárnyak között semmivel össze nem hasonlítható gyönyörűség. Jókat lehetett enni szüretkor is. Gyermekkoromban még megvolt a vápa, szekerünket csak nehezen tudtuk úgy állítani, hogy elférjen mellette egy másik is, így is szinte felborult, amikor nagyapám csepűgatyára vetkőzve beléállt a taposókádba. A szőlőoldal alatti keskeny réten legeltettük ekkor is a teheneket, s küldöttségeket menesztettünk szerre mindenikünk szőlejehez, a rendeléssel: lehetőleg királyleánykát vagy muskotályt hozzanak, esetleg saszlát vagy nájburgert. Igényesek voltunk, muskotályból igen kevés termelt, ezért ennek volt a legnagyobb a becsülete.

Lentről mindig azt lestük, mikor rúg már be a csősz, vagy mikor áznak el a cigánybanda tagjai, akik végigmuzsikálták a vápákat, s mindenütt kaptak egy-egy pohár pálinkát vagy bort. A csősz szintén végigjárt minden családot, a végén pedig a sániban kötött ki, ott aludta ki magát. Fűszállal piszkáltuk az orrát, s élveztük, amint vakaródzik, forgolódik.

A szőlő itt is kenyérrrel s dióval, szilvával esett jól, ezekhez társult az illatos őszibarack. De ráfanyalodtunk mi ősszel a galagonyára s a kökényszilvára is, ha már lejárt a szüret. Vadalmát is ettünk, meg vadvackort. Vackorfánk a Pétervég-beli földünk fölött állott egy marton, egyik évben gyenge volt a besztercei szilvatermés, felszedtük a vackort, s annak olyan fojtó ízű pálinkája lett — titokban megkóstoltam! —, hogy a hívatlan vendégeket rendszerint abból kínálgatták azután; nem sokat pusztítottak belőle.

Reggelire nagy rántottákat ettem boldog úrfikoromban. Nem szerettem viszont a salátalevest, a savó miatt, olyan... vénasszony szagú volt. Sem a hagymalevet. Nagyanyám nem sok főzési tudománnyal rendelkezett, zsenge leányka korában már Kolozsvárra adták szolgálni, a cselédet ott nem konyhaművészetre oktatták. Nem is kellett; ami egy parasztháztartás vezetéséhez

---

---

szükséges volt, azt megtanulta nannyójától, anyjától. Ennyit tovább is adott anyámnak. De hát utólag nézve nem valami gazdag ez a tudás. Nemhiába mondogatták annyiszor, pedig mi nem számítottunk szegényeknek: „Elindult a hagymalé, / Minden kapun tekint bé. / Utána a rántotta, / Utolérte, s lenyomta!”

Nyáron, főleg dologidőben bizony nem vesztegették azzal az idejüket az asszonyok, hogy főzőskézzenek. Ha napszámost hívtunk, az már kész baj volt, mert tizenegy óra tájban egyik fehérnépnek haza kellett jönnie, tüzet gyújtani, ebédet főzni, s kivinni a delet a határba.

Persze hogy könnyű ételt főzött, ami hamar elkészül. S a napszámost sem szokták elkényeztetni. Mámi — Máriskó nénénk — járta volt meg Magircsa bácsival, aki reggel jókor kikötötte: neki akármit lehet főzni, csak krumplitokányt ne, mert azt szívből utálja. (Néhány éve valami furcsa ízű hússal ette egy ebesfalvi — erzsébetvárosi — szásznál, aki csak a trakta végén bökte ki: istállónyúl, istállónyúl... Magircsa bácsi hátraimbolygott a csűr mögé, s visszaadta a tokányt nyúlástól a természetnek.) Na de Magircsa bácsi ezt a leányocskát Rozinak hagyta meg, az persze mindjárt elfelejtette, és majd csak akkor jutott eszébe, mikor az anyja kitöltötte az öblös cseréptálba a gőzölgő tokányt: — Jaj, édes, elfelejtettem szólni, hogy Magircsa bácsi nem eszi a tokánypityókáát!...

Ezt az esetet sokáig emlegették. Néhány faluval alább már ragadványnévként is találkoztam ezzel az étellel; Tokány Pityunak csúfolták az egyik, bizonyára torkos férfit.

Szép kaja- emlékek fűznek a szilvás gombóchoz is. A rekordom nem túl nagy gombócokból: valami húsz darab. Ma a gondolatára is elámulok, de akkor néhány pohárnyi vörösbor ráfért bizonynal.

Mindebből bizonyára az derül ki, mennyire haspók volnék. Tévedés. Gyermekkoromnak csak a nyarait töltöttem falun, ötödik osztályos gimnazista koromtól vendég voltam a szülői háznál, kollégiumok, bentlakások kosztján nőtem fel, ezekről azonban nem szólok, mert közismertek. Csak annyit, hogy a vámosgálfalvi iskola bentlakásába havonta kötelezően adtunk százötven lejt, s „pótlásként” két kiló lisztet, négy tojást, fél kiló zsírt vagy fél liternyi étolajat, ha volt.

Meg egy-egy darab szalonnát. A szalonnához különös „viszony” fűz. Mindig a szalonna húzta ki a bajból. Diákkoromban, ha már elpallottam ösztöndíjamat, végigkilincseltem a diákokthoz szobáit, egy kis szalonnát koldulva. A menzajegy, a kajabont eladtuk ugyanis, a pénzt elkávéztuk-söröztük, maradt napi két Eugéniára (töltött kekszre) való apró. A hónap végét úgy vészeltük át, hogy ebédkor levest suvasztottunk az ebédlőben, arra nem kellett bemutatni a jegyet, s az asztalokról elcsórtuk az otthagyt kenyerkaréjokat. A szalonnát már mondtam, miként szereztem be. De volt otthoni szalonna is, nem romlott meg, legfeljebb megavasodott. A szalonnával meg lehetett élni. Ismerek olyan embert, aki annyi avas szalonnát evett fiatalkorában, hogy most már nem is eheti a rendes, frissen füstöltet. Csak az avasát szereti. Havonta csomagot kaptunk, a főiskolán is, katonáéknál is. Amint valakinek csomagja érkezett, megannyi éhes Böszörményiként leptük el, s ROMLANDÓ! közfelkiáltással óvtuk

---

---

meg azonmód a rothadástól. Katonáéknál húshoz úgy jutottam, hogy lekenyereztem a szakácsot. Papírba csavartam a kis darabot, s éjszakára a párnám alá tettem. Csak így hagytak békén a poloskák. Reggel aztán megszemlélve a zsákmányt, a hústra gyűlt vitézeket büszkén mutogattam kápláromnak. Párizsi zölddel fertőtlenítették a volt lovassági kaszárnyát a Bukarest melletti Otopeni-ben, ahol most nemzetközi reptér van, de a poloskák néhány hét múlva ismét lábra kaptak, és jobb ügghöz méltó buzgósággal szívták tovább is a vérünket.

Bölöni Domokos dedikál

Rendkívül szerettük falusiakul a szalámit, abból is a szebenit. Medgyesre, Dicsőszentmártonba jártak el piacozni tőlünk, nagy átalvetőkkel indultak kora hajnalban. Hosszú kilométereket kellett gyalogolni buszhoz, vonathoz. De hazajöve a vásárfiával mennyei érzés volt friss veknit gyűrni szájunkba ezzel a jó szagú szalámival. Ma is azzal az áhítattal közelítem meg, de azt az ízet, azt a hangulatot nem tudom már újjávarázsolni.

Míg Korondon élünk, tizenhét évig, az tartotta bennünk a szuflát, hogy „az alföldön”, azaz Küküllő menti szüleinknél minden évben valahogy hízott egy malacka, südő, disznó. Füstre került, s darabonként hordtuk szerre fel a Balázsfalva—Parajd között cammogó vonattal — feleségem is, magam is annyit cipekedtünk, annyszor vonszoltuk magunkat elcsigázva a nehéz táskákkal,

---

---

mégis boldogan, mert tele kajával: hogy most még némi nosztalgiával gondolok vissza, s elfut a méreg, mikor kilónként húszszáz hússokat látok a boltokban. Büszke vagyok, feleségem még büszkébb, mert a költő-festő Páll Lajos egyszer nagyon finomnak találta az apósom füstölte szalonnát, a magáénál is jobbnak. Aki ismeri Lajost, felmérheti, mit jelent ez.

„Káfofta, fufujka, máftáf, fofás!” — kiabáltuk már hátulgombolósként. Kiadós paszulyleveleseket ma is eszünk, kivált a tarkapaszuly fölséges, ha beledugja lábát a disznó. De a nehéz ételekhez tudott a parasztkonyha oldást is: a főtt szilva, a kompót neve bagolytüdő volt, gyakran ettük zsíros ételre.

A krumpli fő éték ma is, szombatonként gyakran „üres” pityókatokányt eszünk délre. Minden második pénteken ott a rakott, a tojásos krumpli. Vasárnaponként a sült oldalashoz, flekkenhez a hófehér püré. És a savanyúságok! Ezeket imádom, ne is beszéljünk róluk. Tiltakozik (most éppen valahogy) karbantartott nyombélfekélyem.

Még a szalonnáról. Nyári „továbbfekező” tanfolyamon voltunk, románosan recikláláson, sok-sok-sok tanár, Kolozsváron. Egy távoli szakiskola bentlakásában utaltak szállást. Az első öt nap istenien telt, az Utunk című irodalmi hetilap fiatal szerkesztőivel és egyéb művésznépekkel végére jártunk minden pénzünknek, az útiköltséget kivéve, ezt még idejében rábíztam egy kolléganőre, hogy majd a jegyemet is ő váltsa meg, és semmi rimánkodásra nehogy mégis ideadja káépében. Aztán szabályosan éheztem. Volna. Mert eszembe jutott boldogult diákkorom, s késő éjjel, a hortyogó félhomályban suttyomban átfésültem a tágas-koszos mosdóhelyiséget. Ojjé, be szerencsém volt: máramarosi ötujjas szalonnára bukkantam egy barna papírtasakban. Kitartott végig. S kenyeret is hozzá. Paradicsomot, hagymát a sporlós, megüledett családapa-kollegáktól kértem, adtak.

Még egyszer kihúzott a bajból a szalonna. Manapság is, hogy mind gyakrabban eszünk „könnyűt, diétásat”, néha már alig egy órával az ebéd után a konyhába lopakodom, falok néhány katonát. Aztán nem bánom, vacsorakor jöhet akár a köleskása is...

5. TÉRTIJEGY AZ ABLAKON TÚLRA

Az édes anyámat egyszer kidobtam a vonat ablakán.

Jöttünk Nagyenyedről. Nem volt semmi szerencsénk. Majdnem üresen kattogott a szerelvény, mégis úgy tűnt, minden fülkeajtóban ott leskelődik ugyanaz a rossz arcú kalauz.

Jegycsípő!

Csípett s rágott a beáramló füst, szénnel táplálták a mozdony gőzkazánját. Nosztalgiazzék róla keresztapád.

Elvégeztem a hetedik osztályt, jelezték a tanárim: jó lennék tanítónak. Majdnem minden tanárom tanító, úgy hozták össze a „felső tagozatot” a Kis-Küküllő menti Vámosgálfalván, hogy okleveles tanár alig volt közöttük, de milyen jól jött ez akkor. Oklevéllel többen kerültek börtönbe, utcára, mint igazán katedrára.

Nagyenyedről nem tudtuk, mekkora. Csak hogy Enyed. Mi az, hogy enyed. Én enyedelek, te enyedsz, ő enyed. Az anyámnak Bakó Jenő tanító bácsi ajánlotta a tanítóképzőt. Neki köszönhetően Arany János Toldija jelentette számomra a magyar nyelvet. El is loptam, mindhárom kötetét a trilógiának. Tőlem is, nincs meg.

Honnan tudtuk volna, mi az a képző. Odahaza mindent főleg csináltak, semmiképp sem képeztek. Bakó Jenő mint osztályfőnök írt egy cédulát, borítékba tette, pedig a koperta igen drága, csodáltuk, hogy bélyeget nem pökdös, sem ragaszt rá, abban van az ajánlás, hangsúlyozta anyámnak. Majdnem mindent értettünk, régebben járt a papnénak a Tolnai Világlapja, a háború idején hozzánk is jutott a gyűjteményből, azt olvastuk, nem bent, csak a klozetton.

A vonat Tövisnél járt, kénytelenek voltunk leszállni. Nem csupán mert onnan másfelé kanyarodott, hanem mert jegy nélkül találtattunk.

Anyám megrendült, késő nyári zápor. Kétségbeesve zokogott, mintha hátrálékért zargató adószedő járná a házunkat.

— Kidobtál az ablakon! — sikoltotta, de nem értettem.

Nem tudom, mi történhetett.

Isten sokszor piszkált hozzá a dolgaimhoz, de ez a csel, hatvanvalahány évem távolából is meglehetősen pimasz húzás az egérfogú, szeplős kisgyerekekkel szemben.

Persze Ő is ritkán vallja be, hogy röstelli egyik-másik csínytevését.

És magam sem rajongok pustogni róluk.

Nemes János tanár úr meghallgatott. Nehezen értük el. A tanárok, úgy látszik, rendszerint zárva vannak, mint az olcsó boltok. Jótévőnk ott volt a híres kollégiumban, de épp egyébvel foglalatосkodott. Holott mi dolga az ilyen embernek, mint hogy tanítót faragjon belőlem.

A levelet olvasva kedvesen említette a göndör hajú, jó kedélyű Bakó Jenőt. Majd komoran jelezte anyámnak: idén nem lesz felvételi a Képzőbe. Nem kell „ezeknek” betűtudákos ember.

Az mi? Hát, akit óhajtanának.

— Dehát nekünk sincsen tanítónk Dányánban! — rebegi az anyám. A tanár úr megfogja a kezét, és azt mondja: — Böloniné, vigye a fiát Székelyudvarhelyre.

Itt nem szabad beszélgetni.

Ott talán felvehető volna. Pláné ezzel a hanggal.

Anyám meglepődött. Hogy ő egyrészt nem is Böloniné, mert bár az apám is Böloni és az anyám is az, ők jó pár éve, mikor kétéves voltam, már hivatalosan is: elváltak.

Nem tiszttem piszkálni, miért.

Mégis Böloni és Böloniné, mert mi lehet valaki ennyi efféle névvel.

Félrehajtotta a fejét. Van egy fotóm róla, nem kacér, de tud valamit. Nemes Jánosként vagy akárkiként ma bizonyisten belé szeretnék.

Nemes János egy sóhajtságnyira megrázkódott.

Sok szép anya hozza errefelé a gyermekét.

Vigasztalásul vagy miért: megénekeltetett Nemes János. Elkezdett lappan-
tározni a harmónium nevű rezgentyű előtt, bezgette a billentyűket, nekem semmi

---

---

más dolgom nem maradt, mint szép szoprán hangomon kiénekelni, amit ő ott kinyomogatott.

Olyan sugarasan mosolygott, máris kolozsvári kántornak éreztem magam...

Hiszen dehogy akartam tanító lenni.

A vonatban édesanyám kibontotta a csíkos takaróruhát, együnk valamit. Menettérti jegyünk is abban rejtett. Ideadja, ügyeljek rá. Vásároltunk Enyeden friss veknit és szájba illatozó szebeni szalámit.

Szerettünk volna jóllakni, ha már városon vagyunk.

Derült ködből egyenruhás, ránk szól, karcos keverék hangon. Menjünk onnan a pizdámackóba. Tudhatnánk, börtön falánál falunk.

Egyszer mondták, hogy itt raboskodik Géza bátyánk. Most úgy néztük, mint ha még itt sínylődne.

Ojjé, rég halott ő szegény. Boltos vagy, főbeütnek.

A vagonban jó kedvem, enyhe bélbuzgóságom zurbol, meg akarom súgni az anyámnak, akivel minden rejtett titkomat megosztom, hogy izé, purcognék egy izgalmasat —, közben bárgyú szórakozottságomban elmorzsolom ujjaim között a retúrokat.

A jegyeinket.

Jön a kalauz, pirosodom, mint locsoláskor a lányok. Nix hazudozás, árva se-lyem pipepurcom is mélyen az ülés alá szorul.

Jaj, a jegyek kiröpültek az ablakon!

Miért tettem?

Mondja az anyám: — *Maga megijesztette a gyermeket. Nem szégyelli magát? Nincsen magának senkije bezárva?*

Mert nekünk aztán van.

Házkutatóskor találtak két vasúti jegyet, és úgy megverték az apámat, hogy máig nyögi a rúgásokat.

A gyermek azért vetette ki a bilétákat, mert attól félt szegény, hogy amilyen kék: maga is — pribék!

A kéksapkás mogorva kövér bácsi hallgat.

Elszedi utolsó lejeit is az édesanyámnak. A buletinjét széles ívben hajtja utána, mikor kész, hogy egyebet már nem tudna kibukétázni belőlünk.

Sírva nézzük, amint beérkezik a másik vonat, rángatom a kezét, menjünk már valahová. Igaz is, zokogja, nekünk immár minden mindegy.

Felkapaszzkodunk a balázsfalvi járatra.

Elaludtam az ölében. Arra ébrednek, valakik énekelnek: *De sok eső, de sok sár, de sok sár. De sok kislány megcsalt már, megcsalt már. Ha ez az egy is megcsal, megátkozom, hogy meghal. Megátkozom, hogy megdöglök, hogy meghal.*

Mondják, ne búsulj, Ilona, ez már Dicső.

Falusfelek. Dicsőszentmárton a szűkebb hazánknak számít. Már csak néhány megálló, leszállunk a mikefalvi állomáson, amely voltaképp a Szászcsávásé, az erdőn keresztül végül mindössze három kilométer Dányán.

Idegennek nehéz összerakni a szülőföldet.

Nincsenek kontrollorok. Adószedők néha viszont.
Nekünk jó kutyáink is.
Egy hét sem telik el, ismét megyünk az anyámmal.
Székelyudvarhelyre. Ott is képezik a tanítókat, nem csak csinálják.
— Ki ne dobj az ablakon! — súgja. Segesvárról csattog-pattog föl azon a tomcsás vicinális.
Könnyű nekünk. A szomszéd fülkében pálinkázik a potrohos kalauz.
A nyelvünkön szeszel, bár kissé matricásan értekeztünk. Félárat fizettünk.
Magyarul jön majd az értesítés is, a Székelyudvarhelyi Tanítóképezdéből, átetsző szalagpapíron: „*Értesítjük, hogy a felvételi vizsgálója sikerült, de hely nélkül.*”
Mintha az Úristen küldte volna, kommunista haragjában, direkt a mennyország szocialista szektorából.
— Te is kulákcsemete vagy? — kérdi egy máramarosi visszautasított. Ott sincs elég magyar tanító.
— Mi az, hogy kulákcsemete? — kérdezek vissza.
— Mennyi a földetek?
— Négy és fél hektár.
— Hülye vagy, öregem.
Most még csak azt hallom, hogy „*Kacagány, kacagány, udvarhelyi vacagány!*”, skagerrak vagy kattegatt, ritmusolja a vasút.
Nem tudom, mi a kacagány, de láttam valamiféle macskát, hiúzt vagy mi a csipát, szerintem röhögény volt.
Nincsen reményünk.
— A jegyek, kisfiam, a jegyek!
Anyám.
Kinyúlok, és röptében elkapva szépen visszahúzó.
Kilencvenhat karácsonyán úgy halt meg, hogy az arcára fagyott a mosolyom.
Innen kezdve nem tudok mit mondani róla. A tértiljegy egyirányba szól.

Az „íróasztalnál”

Komán János

Az álarcos költő rímei

Kovács András Ferenc, a szép rímek rabja

Kovács András Ferenc költészetében próbálkozások, kísérletezések sokaságát fedezhetjük föl. Az alteregók költőjének (Lázary René Sándor, Caius Licinius Calvus, Jack Cole, Alekszej Pavlovics Asztrov) újító szándéka lépten-nyomon észlelhető. Gazdag és félsoros rímei, melyek a kecskerímek családjához sorolhatók, de inkább KAF-rímeknek nevezhetők, arra figyelmeztetnek, hogy a költészet egyik tekintélyes értéke a jó rím. Ennek a megállapításnak a helyességét legkiválóbb költőink költeményeinek értelmezésekor is igazolhatjuk. Ugyancsak KAF költeményeinek olvasásakor az is észlelhető, hogy a jó rím milyen kiváló ritmustényező. Ami fordítva is igaz: a gyenge rímet a jó ritmus tökéletesíti. Dallamosak, zenélnek ezek a versek. Viszont a félsoros rímek bilincsei kényszerhelyzetet teremtettek ebben a költészetben, elhomályosítják a világos közlést.

„Épp Minszkbe értem — talmi átmenet

Ez is... (Szállásom *szétesett hotel-*

Szobámban álmos *félelem fog el,*

Ha szomszédomban *éjjel kéjt orosz,*

Sír egy fehér nő s *négy kevély orosz*)

Itt templomokból *megtört börtönök*

Rakodnak — nyájra *zöld bögoly dönög.*”

(Nyezvanovhoz)

Ebben a — negatív megjegyzéssel érzékeltetett — kedvezőbb idézetben a világosabb közlés is csak sejteti a mondanivalót. Történelmet ismerő, felnőtt olvasót kér. A verselemzőket vitára, magyarázásra ösztönzi. Ami pozitívumként értékelhető. A gazdag rímek, KAF-rímek kényszerítő ereje nemcsak a világos közlést, hanem a versmondatok áthajlását is gátolják. Ezért versmondatainak meghatározó többsége egysoros, ami a természetes közlés akadályának tekinthető. Emiatt egyik kirívó jellemzője ennek a költészetének az erőltettség.

Ilyenkor a világos művészi közlést a rímkényszer leértékeli.

„Nyelvemnek szebb az elnyelt, néma vers,

Mert elhallgatva szép, leírva gond —

Reszkessen érte féreg, *sírvakond!*”

(Nyezvanovhoz)

Hiába keresnéd a síró vakondból alkotott sírvakond KAF-találmányt bármelyik szótárban, például a legmegbízhatóbban, *A magyar nyelv értelmező szótára* V. kötetében.
